

Mariona Corbella Virós,
Professora Titular d'Educació Física de FP.
Coordinadora de l'aplicació del Programa
Multimèdia, Direcció General de l'Esport.

EDUCACIÓ PER A LA SALUT A L'ESCOLA. ASPECTES A AVALUAR DES DE L'EDUCACIÓ FÍSICA

Resum

La salut és un tema que, cada cop més, preocupa la nostra societat. Controls mèdics, centres de salut, dietes, complexos vitamínics i altres fàrmacs revitalitzadors, medicina natural i altres alternatives mèdiques o pseudomèdiques, massatges, saunes, activitat física, etc. són pràctiques que actualment estan molt de moda.

Però tenir cura de la salut i preocupar-se'n no vol dir només "consumir" totes aquestes activitats que se'ns ofereixen, sinó que consisteix a adoptar un estil de vida concret i uns hàbits de comportament sans.

L'educació per a la salut a l'escola té com un dels seus principals objectius ajudar que l'alumne adquireixi tota aquesta sèrie d'hàbits de salut. L'escola constitueix un pilar bàsic en la societat per a aquest tipus de formació, sobretot si els temes es tracten interdisciplinàriament i des de diverses àrees del coneixement. D'entre totes elles, l'àrea d'Educació Física, que és la que ara ens ocupa, resulta un marc molt adient des d'on promocionar i educar la salut.

Si entenem l'educació per a la salut com un procés didàctic més, haurem de considerar la possibilitat que sigui avaluable per tal de determinar si s'ha dut a terme amb èxit o no, per buscar-ne els motius i per poder reconduir-lo.

L'avaluació de qualsevol procés s'inicia amb la definició dels objectius que es pretenen assolir, i establint quins seran els components del procés que s'hauran d'avaluar.

En aquest article s'ha definit quins són els objectius de l'educació per a

la salut des de l'àrea d'Educació Física, a partir dels objectius que publiquen els darrers documents sobre la Reforma del Sistema Educatiu (UAB, INDE, 1992). I sota aquesta perspectiva s'ha establert una relació d'aspectes a avaluar en cada un dels components del procés didàctic: el programa, les condicions d'aplicació del programa, el professor i l'alumne.

Paraules clau: avaluació, salut, educació física.

Introducció

Al X Congrés de Metges i Biòlegs de la Llengua Catalana i, posteriorment, al Congrés de Cultura Catalana, es va definir la salut com: "una manera de viure cada cop més autònoma, més solidària i més joiosa".

Aquesta "manera de viure", en tant que conducta humana, és doncs susceptible de ser educada. I haurien de ser les autoritats sanitàries de cada país, les que vetlessin per oferir una bona educació per a la salut als seus habitants. Perquè un programa sigui eficient s'ha de dirigir coordinadament als diferents àmbits de la població: al familiar, al laboral, al comunitari, etc. i, és clar, també a l'escolar.

Dins del currículum escolar s'hi hauria d'incloure un programa d'educació per a la salut. I concretament, des de l'àrea d'Educació Física es poden tractar molts aspectes relacionats amb la sanitat.

En aquest article s'intentarà establir una relació de tots aquells components del procés d'educació per a la salut, que són avaluables des de l'Educació Física escolar.

Abans, però, exposarem algunes dades que justifiquen la necessitat dels programes educatius sobre salut a l'escola i que ens expliquen les seves característiques.

Educació per a la salut. Generalitats

Importància i necessitat

L'any 1974, Lalonde (citat per la Generalitat de Catalunya, 1984), ministre de sanitat del Canadà, analitzà els factors que influeixen en la salut, i arribà a la conclusió que la salut d'una comunitat ve determinada per la interacció de quatre variables: la biologia humana (genètica, envelliment), el medi ambient (contaminació física, química, biològica, psicosocial i psicocultural), l'estil de vida (conductes de salut) i el sistema d'assistència sanitària.

D'aquests quatre determinants, el que més directament afecta la salut pública, segons l'informe de Lalonde, és l'estil de vida. És a dir, aquelles conductes de salut que cadascú adopta envers ell mateix.

Aquestes dades ens demostren el servei que un bon programa d'educació per a la salut pot oferir a la població, sobretot a través del foment de l'adquisició d'hàbits sans.

Per què des de l'escola?

"Resulta evident el paper de l'escola en aquesta tasca col·lectiva de lluita

per la salut de l'home i per la salut social. Una educació integral no pot restar al marge d'aquesta problemàtica; ans al contrari, s'hauria d'introduir com una qüestió prioritària en el currículum si volem fer uns infants sans, que esdevinguin uns adults sans i facin possible una societat sana en el futur" (Generalitat de Catalunya, 1984).

Realment l'escola constitueix un pilar bàsic per dur a terme l'educació per a la salut. Certament, és l'única institució que acull la totalitat de la població durant les primeres etapes de la seva vida, quan la receptivitat és més idònia per incorporar bons hàbits de salut. Ja apuntàvem a l'inici, però, que la sanitat no només s'ha d'educar des de l'escola, sinó que s'ha de programar coordinadament amb altres àmbits socials. L'escola, per si sola, és insuficient i esdevindrà ineficaç si el medi que l'envolta és desfavorable a una vida sana.

I des de l'escola, com?

L'educació per a la salut a l'escola es pot dur a terme de dues maneres: com una matèria específica més dins del currículum, o bé interdisciplinàriament, integrada en la globalitat del currículum.

Aquesta segona proposta sembla que dóna més sentit a l'ensenyament de la salut. El fet que els temes es treballin des de totes les perspectives del coneixement humà, i que formin part de la dinàmica de l'escola durant tota la jornada, afavoreix els aprenentatges significatius i els fa més fàcilment transferibles a la resta d'àmbits de la vida. A més, particularment penso que és preferible que educar la salut sigui una tasca i un compromís per a tota la comunitat docent i no només per a un professor, en un horari concret i en una matèria determinada.

Serà feina de tots, doncs, aconseguir un ambient escolar sa i segur. I, a més, a cada professor li correspondrà tractar aquells temes sobre salut que resultin més afins a la seva àrea.

A continuació veurem quins són aquests temes o matèries que consideren els diferents programes d'educació per a la salut.

Programes d'educació per a la salut a l'escola. Continguts

A Catalunya, actualment existeix el Programa d'Educació per a la Salut a l'Escola, publicat l'any 1984, que va ser elaborat per sanitaris i ensenyants nomenats per les conselleries de Sanitat i Seguretat Social i d'Ensenyament de la Generalitat de Catalunya.

Aquest programa es va dissenyar en base a aquells factors que sembla demostrat que universalment incideixen sobre la salut. Sobretot es van tenir presents els que van lligats a l'estil de vida al que Lalonde es referia, perquè aquests es poden millorar, modificar o reforçar a través de l'educació.

En el programa s'agrupen totes les qüestions d'educació per a la salut al voltant de deu temes:

1. Neteja i higiene personals.
2. Activitat i descans.
3. Desenvolupament físic.
4. Alimentació i nutrició.
5. Prevenció i control de malalties.
6. Seguretat i primeres cures.
7. Salut mental i emocional.
8. Salut sexual.
9. Salut i medi.
10. Drogues, alcohol i tabac.

Cadascun d'aquests temes està desenvolupat en els apartats següents:

- El que cal saber.
- Condicions ambientals.
- Objectius generals.
- Objectius específics per cicles.
- Sugeriments d'activitats.

Altres programes d'educació per a la salut que s'han dissenyat a l'estranger, inclouen alguns temes més com:

- Estructura i funcions de l'organisme.
- Educació per al consumidor.

- Medicar-se.
- Convivència familiar.
- Entrenament físic.
- Actitud postural.
- Activitat física, descans i relaxació.
- Seguretat vial.

Aquests programes, a més, també expliquen quines haurien de ser les condicions de sanitat i seguretat de les escoles que garantissin un bon ambient per al foment de la salut.

L'avaluació en educació sanitària escolar

Si entenem l'educació per a la salut com un procés més d'ensenyament-aprenentatge, no podem oblidar que haurem d'establir formes d'avaluar-lo. L'avaluació ens permet reflexionar de forma crítica sobre els comportaments i els intercanvis que prenen part en el procés didàctic. Només avaluant podrem determinar si s'estan assolint positivament els objectius educatius i només havent avaluat podrem prendre les decisions més adequades per aconseguir-ho.

Com hem vist en l'apartat anterior, el Programa d'Educació per a la Salut a l'Escola de la Generalitat de Catalunya, desenvolupa cada tema en: el que cal saber, les condicions ambientals, els objectius generals i específics, i els suggeriments d'activitats. Però no parla de què avaluar ni de com fer-ho.

Només hi ha un punt on s'exposa la valoració que, sobre el programa, fan uns mestres que van experimentar-lo als seus centres. I aquests comenten que molts dels objectius que estableix el programa són de difícil avaluació a l'escola. En aquest article es presentarà una proposta d'avaluació del procés d'educació per a la salut, des de l'àrea curricular d'Educació Física. A partir dels continguts del Programa existent a Catalunya, i dels objectius generals de l'àrea que es proposen en la Reforma del Sistema Educatiu, establim que i com podem avaluar aquest procés didàctic.

Proposta d'avaluació del procés d'educació per a la salut des de l'Educació Física escolar

Avaluar significa verificar en quina mesura s'estan assolint els objectius educatius. I es fa a terme a través de l'anàlisi i la reflexió crítica de tots els elements que intervenen en el procés didàctic.

Per tant, l'avaluació s'inicia amb la definició dels objectius i dels elements que intervenen en la consecució dels mateixos.

Objectius de l'Educació Física envers la salut

De tots els objectius generals i terminals de l'àrea d'Educació Física, que es consideren en els darrers documents sobre la Reforma del Sistema Educatiu, s'han escollit aquells que fan referència més directa a aspectes relacionats amb la salut.

Si s'entén el terme "salut" tal com se l'ha definit al principi —"manera de viure cada cop més autònoma, més solidària i més joiosa"— els objectius que es pensa que hi estan més vinculats són els següents:

Àrea d'Educació Física. Etapa primària

a) Objectius generals:

1. Conèixer i acceptar el propi cos, com també les seves possibilitats de moviment.
3. Assolir un domini corporal i postural harmònic amb millora de la condició física de forma genèrica.
7. Valorar i fruit de l'activitat física, amb vista al seu benestar físic i mental, tot practicant hàbits d'higiene personal.
9. Accedir al comportament social que faciliti el creixement individual mitjançant la participació solidària, la responsabilitat i el respecte a les altres persones i especialment les relacions de cooperació indispensables en una activitat física col·lectiva.

b) Objectius terminals:

- Mostrar coneixements del propi cos, les seves capacitats perceptives i de moviment.
- Acceptar i estimar al propi cos.
- Adoptar la postura correcta i equilibrada tant de repòs com en moviment.
- Valorar i aplicar hàbits higiènics de pràctica permanent (dutxar-se, canviar-se de roba, etc.).

Àrea d'Educació Física. Etapa secundària

a) Objectius generals:

2. Reconèixer les adaptacions dels diferents aparells i sistemes del cos humà en l'exercici físic, i augmentar l'eficàcia motora desenvolupant les qualitats físiques.
6. Formar-se hàbits de pràctica permanent, tant pel fet de fruit de l'activitat física com pel coneixement dels efectes que els hàbits higiènics positius tenen per a la millora de la salut i de la qualitat de vida.
8. Manifestar autonomia personal en la planificació i execució d'accions motrius en diverses situacions i mitjans, com també el coneixement i respecte del material i les instal·lacions que les allotgen.

b) Objectius terminals:

- Emprar els indicadors fisiològics com a mesura per controlar el rendiment en l'activitat física.
- Identificar, valorar i emprar hàbits higiènics que possibilitin la millora de la pràctica física i la qualitat de vida.
- Incrementar el rendiment de les diferents qualitats físiques bàsiques.
- Comunicar-se amb els altres mitjançant elements propis de l'activitat física.

A més de tot això que es pretén que els alumnes siguin capaços de fer en finalitzar cada etapa, també s'especifica que l'Educació Física ha de contribuir a la millora de la qualitat de vida dels nois/es, a través de la pràctica regular

d'activitat física i al seu desenvolupament personal (físic i psíquic).

Podríem resumir, doncs, els objectius de l'àrea de l'Educació Física envers la salut en dos:

- L'Educació Física ha de vetllar per la salut dels alumnes.
- Els alumnes, a través de l'Educació Física, han de conèixer, practicar i valorar els hàbits de salut que pot comportar la pràctica regular d'exercici físic.

Un cop establerts aquests dos grans objectius, sabem què és el que pretenem avaluar i sota quina perspectiva haurem d'analitzar tots els elements que prenen part en el procés d'assoliment d'aquests propòsits.

Elements a avaluar en el procés didàctic

Es considerarà component del procés d'educació per a la salut al qual ens venim referint, tot allò que pugui intervenir en la consecució dels objectius que acabem d'esmentar i que succeeixi dins l'àmbit curricular de l'Educació Física. Els elements que influeixen en la tasca educativa per a la salut des de l'Educació Física són:

- El programa d'Educació Física.
- Les condicions d'aplicació del programa.
- El professor.
- L'alumne.

A continuació passarem a veure quins aspectes es podrien avaluar en cada cas, és a dir, quins aspectes de cada element del procés poden intervenir en l'assoliment dels objectius.

Un programa d'Educació Física que fomenti la salut. Aspectes a avaluar

El fet que el programa d'Educació Física estigui correctament dissenyat o no pot contribuir positivament o negati-

vament que l'alumne es desenvolupi de forma saludable i que adquireixi bons hàbits de salut.

Els aspectes a avaluar sota aquesta perspectiva seran els següents:

Objectius i continguts

Per poder esbrinar si els objectius i els continguts que es proposin al programa d'Educació Física a avaluar ajuden a promoure la salut o no, haurem d'analitzar els següents aspectes:

- L'adequació dels objectius i els continguts a l'edat i al nivell dels alumnes.
- La temporalització dels continguts tenint en compte la climatologia de la zona d'ubicació del centre.
- Que es consideri la possibilitat d'establir objectius i continguts específics per a aquells que presentin algun tipus de contraindicació a l'exercici programat per al gran grup.
- L'explicació dels objectius i dels continguts que hauran de treballar els alumnes exempts de pràctica.
- L'especificació d'objectius i continguts referents al coneixement, pràctica i valoració d'hàbits de salut.

Activitats

Referent a les activitats el que haurem d'avaluar serà:

- La seva adequació al nivell i edat dels alumnes.
- Que respectin les lleis de progressió en dificultat i/o en intensitat.
- Que la forma d'utilització del material no sigui perillosa.
- Que siguin variades i que resultin motivants per als alumnes.
- Que els hàbits higiènics es considerin activitat (vestir-se i desvestir-se, dutxar-se o rentar-se, etc.).
- Que es proposin escalfaments específics per a cada sessió, adaptats a l'activitat principal.
- Que es considerin les activitats de refredament i/o tornada a la calma.
- Altres.

Avaluació

L'avaluació constitueix un element més del procés didàctic i la forma amb que es dugui a terme també pot influir en la salut o l'adquisició d'hàbits saludables per part de l'alumne. Els aspectes a avaluar en aquest cas podrien ser:

- Que sigui una avaluació contínua i formativa.
- Que s'informi els alumnes de quins seran els criteris d'avaluació i de la importància de la superació personal i del treball i l'esforç diari.
- Que en els tests de condició física no s'exigeixin els mateixos mínims per a tothom, que es tinguin presents les capacitats personals de cada alumne i el seu progrés.
- Que no es facin proves o exàmens d'habilitats o destreses que no s'hagin ensenyat a classe i que puguin comportar risc.
- Que no es permeti presentar-se a proves que puguin comportar risc de lesió, a aquells alumnes que no hagin aconseguit fer-ho durant les classes normals (per exemple, dificultats superiors de gimnàstica artística).
- Que es valorin específicament els hàbits higiènics (portar la roba adequada, dutxar-se o rentar-se, canviar-se de roba, etc.).
- Altres.

Unes condicions sanes d'aplicació del programa. Aspectes a avaluar

Encara que la programació sigui molt correcta i respecti tots aquests aspectes que acabem d'esmentar, no quedarà garantida una bona educació per a la salut si les condicions en què es dugui a la pràctica no reuneixen també uns requisits mínims.

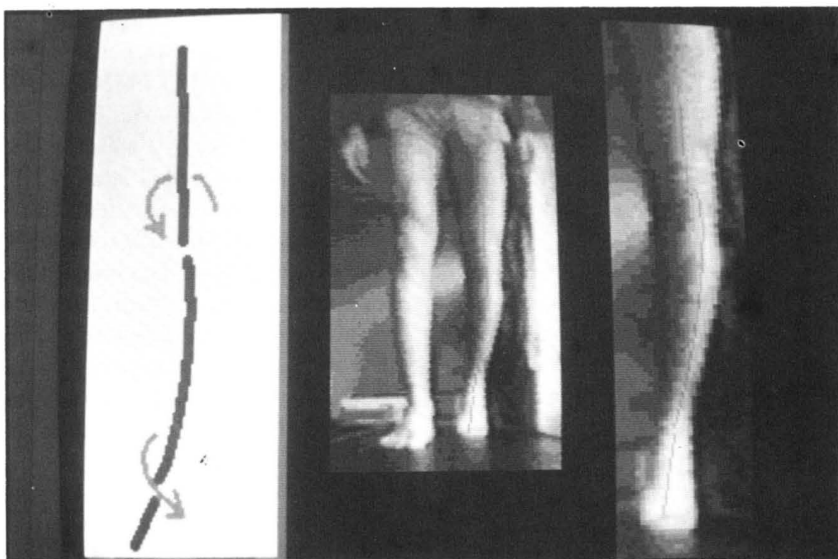
D'una banda, s'hauran d'avaluar les condicions de l'entorn físic on es realitzarà l'activitat (instal·lacions, vestidors, material, etc.), i, d'altra banda, els

seus aspectes organitzatius (dies de pràctica, horari, temps per canviar-se, etc.).

Avaluació de l'entorn físic

Tot el que pot afectar positivament o negativament la promoció de la salut referent a les instal·lacions, vestidors i material, s'avaluarà sota criteris de seguretat, sanitat i higiene.

- a) Les instal·lacions, aspectes a avaluar:
 - Tipus (coberta i/o descoberta).
 - Dimensions (i relació amb el nombre d'alumnes/grup).
 - Acústica.
 - Temperatura (calefacció i ventilació).
 - Parets.
 - Il·luminació.
 - Paviment.
 - Distribució d'aparells fixos.
 - Absència d'objectes perillosos.
 - Manteniment i neteja de la instal·lació.
 - Farmaciola de primers auxilis.
 - Altres.
- b) Vestidors, lavabos i dutxes, aspectes a avaluar:
 - Dimensions.
 - Nombre i distribució de bancs, penjadors, taquilles, etc.
 - Nombre i tipus de dutxes.
 - Distribució i alçada dels miralls, piques i endolls.
 - Paviment.
 - Temperatura (calefacció i ventilació).
 - Sistema de suport per al paper higiènic i tipus d'eixugamans.
 - Il·luminació.
 - Papereres.
 - Accessos.
 - Manteniment i neteja d'aquests serveis.
 - Altres.
- c) Material i magatzems, aspectes a avaluar:
 - Qualitat, seguretat i estat de conservació del material.

- Ubicació i dimensions dels magatzems.
- Tipus de portes.
- Manteniment i neteja del material i els magatzems.
- Altres.

Avaluació dels aspectes organitzatius

La Reforma del Sistema Educatiu estableix, a Catalunya, que s'han de dur a terme vuit crèdits d'Educació Física de trenta hores al llarg de l'ensenyament obligatori i dos, també, de trenta, en el decurs del post-obligatori. Tots som conscients de com és de difícil confeccionar els horaris de tots els grups d'un centre, però s'hauria d'intentar que els requeriments de l'Educació Física esdevinguessin criteris prioritaris en la resolució d'aquesta tasca, encara que això suposés complicar més les coses.

En el Programa d'Educació per a la Salut a l'Escola de la Generalitat de Catalunya s'explica que s'ha de tenir en compte diversos aspectes propis de la pràctica d'exercici físic abans de col·locar l'Educació Física en un forat o altre de l'horari escolar.

En primer lloc, que no coincideixin dos dies seguits de classe que no sigui en hores properes a menjades, que el treball de després no requereixi un alt nivell d'atenció i concentració, que no

s'iniciï la jornada amb una activitat física intensa, etc.

A part de tot això hi ha un aspecte important que és el del temps per canviar-se i rentar-se o dutxar-se. Si pretenem, entre altres coses, fomentar l'hàbit d'higiene personal, de la roba i el calçat ha d'existir un temps destinat a això. Però, d'altra banda tots sabem també que si comencem a descomptar temps per al canvi de classe, el desplaçament fins a la instal·lació, el temps per canviar-se i després dutxar-se, passar llista i explicar el que es farà en la sessió, etc., el temps real de pràctica queda minvadisim.

Per guanyar alguns minuts d'aquest temps de pràctica, el que s'ha fet en alguns centres és pactar amb els professors de la classe anterior i de la immediata posterior, que cedeixin cinc minuts de la seva hora. Això sí, només cinc, i que siguin exigents amb els qui arribin més tard.

Podríem resumir que aquests aspectes organitzatius de la pràctica de l'Educació Física a avaluar són:

- Dies de pràctica a la setmana.
- Hores.
- Distribució de les matèries en funció dels requeriments físics i intel·lectuals de tota mena.

- Temps per canviar-se i rentar-se o dutxar-se.
- Altres.

Un professor que vetlli per la salut. Aspectes a avaluar

Perquè el programa tingui èxit serà imprescindible que el professor que l'hagi de dur a terme reuneixi unes qualitats mínimes. Per tant, a l'hora d'avaluar-lo haurem d'analitzar en ell tots aquests aspectes:

Capacitat de dur a terme el programa i de modificar-lo o adaptar-lo en cas que fos necessari.

Que mostri bons hàbits de salut, o com a mínim que no sigui model d'hàbits insans (tabac, manca d'higiene personal, utilització de roba i calçat inadequats, etc.).

Metodologia:

- Utilització de progressions correctes.
- Fer-se entendre, capacitat d'explicar-se.
- Organització i ordre en la pràctica.
- Preparació d'escalfaments específics per a la sessió.
- Disposició de refredaments quan sigui convenient.
- Comunicació de *feedbacks*.
- Prestació de les ajudes correctes en aquells exercicis amb risc (gimnàstica artística).
- No plantejar reptes que comportin un perill excessiu.
- Exigència diferent per a alumnes de diferent nivell.
- Avaluació amb criteri.
- Proposició de formes segures d'utilització del material.
- Altres.

Capacitat d'observació i detecció de possibles anomalies físiques o malalties dels alumnes (obesitat, escoliosi, anorèxia, problemes de peus, etc.).

Coneixements en primeres cures. Altres.

Un alumne sa. Aspectes a avaluar

D'una banda avaluarem l'alumne quant a la seva pròpia salut i, de l'altra avaluarem si coneix i valora els hàbits higiènics que se li hagin intentat ensenyar.

Avaluar la salut de l'alumne no vol dir que li haguem de passar una revisió mèdica, no és aquesta la nostra especialitat ni la nostra missió, però del que sí que hauríem de ser capaços és de detectar quan seria necessari que un alumne visités el metge.

A principi de curs, i com a avaluació inicial de la salut dels alumnes, haurem de sol·licitar que aquells alumnes que presentin qualsevol contraindicació (absoluta o parcial, permanent o temporal) a la pràctica d'exercici físic, presentin un certificat mèdic on s'especifiqui quina alteració pateixen i quins exercicis els estan contraindicats. I que aquells que puguin seguir la pràctica normalment portin per escrit la conformitat dels seus pares.

A mesura que es vagi desenvolupant el curs haurem d'estar alerta per poder detectar altres possibles anomalies observables a través del treball diari, com ara:

- Anomalies en el creixement i la maduració.
- Anomalies en l'estat de nutrició (obesitat, anorèxia, desnutrició, etc.).
- Anomalies en la columna vertebral (actitud escoliòtica, escoliosi, hiper-cifosi, hiperlordosi, etc.).
- Anomalies respiratòries (asma, insuficiència respiratòria, etc.).
- Anomalies en els resultats de les proves físiques.
- Anomalies de comportament (indisciplina greu, dificultat de relació i participació, violència, etc.).
- Altres (problemes de peus o genolls, problemes en els òrgans sensitius, dificultats de coordinació, pulsacions cardíacques anormals, etc.).

Respecte dels hàbits higiènics i els coneixements sobre salut que l'alum-

ne haurà d'assolir, presentem una llista d'aquells temes que es poden treballar amb més facilitat a través de l'Educació Física. Són temes que s'han escollit d'entre els que es proposen en els programes d'educació per a la salut dels que hem parlat a l'inici de l'article:

- Neteja i higiene personal.
- Higiene de la roba i del calçat.
- Creixement i desenvolupament físic.
- Qualitats físiques bàsiques.
- Adaptacions de l'organisme a l'esforç.
- Beneficis de la pràctica regular de l'activitat física.
- Activitat física, descans i relaxació.
- Salut sexual (coneixement i respecte de les diferències físiques i de rendiment entre individus de diferent sexe; coeducació; etc.).
- Actitud postural.
- Altres.

Conclusions

La finalitat d'aquest article era proposar aquells aspectes del procés d'educació per a la salut a l'escola que es poden avaluar des de l'àrea d'Educació Física.

En primer lloc s'han definit els objectius d'aquest procés a partir d'aquells objectius publicats en els últims documents de la Reforma del Sistema Educatiu, que s'ha cregut que estaven més directament vinculats al tema de la salut. I s'han resumit en dos:

- Vetllar per la salut de l'alumne.
- Ajudar els alumnes a conèixer, practicar i valorar els hàbits de salut que pot comportar la pràctica d'exercici físic.

En segon lloc s'ha intentat establir una relació de tots aquells aspectes que serà necessari avaluar, quan haguem de determinar si aquests dos grans objectius de l'educació per a la salut s'estan assolint o no.

Els elements que intervenen en el procés didàctic i que, per tant, poden influir en la consecució dels objectius del mateix són: el programa d'Educació física, les condicions d'aplicació del programa, el professor i l'alumne.

Aquells aspectes a avaluar en el programa faran referència al fet que els objectius, continguts i activitats proposats estiguin correctament dissenyats en funció del nivell i de l'edat dels alumnes per a qui es plantegin. Que no comportin riscos innecessaris, que incloguin els temes específics d'hàbits higiènics i de salut, etc.

En les condicions d'aplicació del programa, els aspectes a avaluar seran de dues menes: la seguretat i la sanitat de les instal·lacions on es durà a terme l'activitat (gimnàs, pista polisportiva, vestidors, etc.), i les condicions d'organització de la pràctica (horari, dies de pràctica, temps per canviar-se i dutxar-se, etc.).

L'actuació del professor, evidentment, també serà decisiva en l'assoliment dels objectius que perseguiu amb el programa d'educació per a la salut. Haurem d'avaluar-lo tant en la seva faceta de model per als alumnes (que mostri uns bons hàbits, o almenys que no sigui demostrador d'hàbits insans); com en la seva intervenció i capacitats educatives (metodologia adient, capacitat per detectar possibles anomalies en la salut dels alumnes, etc.).

En l'alumne haurem d'avaluar si ha obtingut els canvis esperats en base als objectius educatius que preteníem. D'una banda, quant al seu creixement i desenvolupament, i, d'altra banda, quant a tots aquells temes que s'esperava que conegués, practiqués i valorés.

Bibliografia

- CAÑELLAS, C.; TORAN, R. "Escuela y sanidad: el movimiento higienista", *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 4, p. 37-35, 1975.
- CURTIS, J.D.; PAPENFUS, R.L. *Health instruction. A task approach*. Minnssota: Bruggess Publishing Company, 1980.

- DIEGO, I. DE; GARRIDO, M.J.; HERRANZ, J. "Promoción de salud en la escuela infantil", *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 89, p. 69-68, 1982.
- ENSOR, P. *Methods Handbook for Health Education*, USA: Science and University Affairs, 1975.
- GENERALITAT DE CATALUNYA, Departament de Sanitat i Seguretat Social i Departament d'Ensenyament, *Programes i orientacions: educació per a la salut a l'escola*, Barcelona, Secretaria del Departament d'Ensenyament, 1984.
- GENERALITAT DE CATALUNYA, Departament de Sanitat i Seguretat Social, *Activitat física i promoció de la salut: Llibre blanc*, Barcelona: CEGE, SA, 1991.
- INTERNATIONAL COUNCIL ON HEALTH, PHYSICAL EDUCATION AND RECREATION, XXII Jourenys, Germany, 1981.
- MARTÍ, J. "Hacia un programa mínimo de educación para la salud", *Cuadernos de Pedagogía*, núm. 36, p. 5-4, 1977.
- MERCADO, M.C. *¿Podemos vivir mejor! ¿Por qué no lo intentamos?*, GYMSA, Barcelona, 1987.
- SARRAMONA, J.; ASENSIO, J.M. "L'Educació Física", *Crònica d'Ensenyament*, núm. 45, p. 14-12, 1992.
- UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA-INDE: Documentació del Curs *Propostes Didàctiques en Educació Física per a la Reforma*, Barcelona, 1992.
- UNIVERSITAT AUTÒNOMA DE BARCELONA, ICE. Documentació del Curs *Avaluació Formativa*, Barcelona 1992.
- WOLLGOOSE, C.E. *Health Education in the elementary school*, USA: W.B. Sanders Company, 1974.